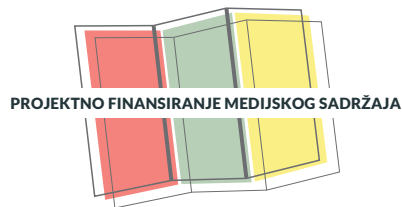

PROJEKTNO FINANSIRANJE MEDIJSKOG SADRŽAJA

REZULTATI PRVE GODINE
PRIMENE
NOVOG BUDŽETSKOG MODELA

GRAD KRUŠEVAC

REZIME

BIRN Srbija predstavlja četvrti izveštaj o efektima primene projektnog sufinansiranja medijskog sadržaja u Srbiji, na primeru grada Kruševca. Izveštaj je nastao na osnovu analize dela medijskog sadržaja čija je realizacija, kroz dva projektna ciklusa, podržana sa 7,7 miliona dinara budžetskog novca. Korisnici novca su, pre svega, lokalni mediji registrovani u Kruševcu, kao i TV Belle Amie, regionalni medij iz Niša. Od ukupno podržanih 9 projekata, BIRN je analizom obuhvatio 5, koji zajedno vrede 5,6 miliona dinara. Opredeljeni novac služi kao podrška informisanju lokalnog stanovništva, ujedno i kao podrška zakonski definisanom javnom interesu u informisanju, mada javnim pozivom nisu propisani prioriteti niti lokalno specifični javni interes.

Kvalitet podržanih projekata, kako pokazuje analiza BIRNa u izveštaju koji sledi, pokazuje relativnu tematsku raznovrsnost projekata koji su podržani, kao i relevantnost sadržaja za lokalnu sredinu. Profesionalni standardi su, ipak, na niskom nivou, te javne konkurse treba iskoristiti kao šansu za unapređenje kvaliteta programa, njegovu raznovrsnost i tehnički kvalitet. Posebno treba unaprediti kvalitet izveštavanja o temama u vezi sa ljudskim pravima.

Ovaj, kao i prethodni izveštaji BIRNa o sprovođenju projekata za podršku proizvodnji medijskog sadržaja, fokusiraju se na evaluaciju postignutog, tj. na analizu sadržaja programa koji su podržani budžetskim novcem. Ova evaluacija je važna kao instrument koji može da olakša planiranje novog projektnog ciklusa i njegovo dalje unapređenje, kao i da pomogne u mapiranju kvalitetnog sadržaja koji treba podržati novcem građana.

UVOD

U Kruševcu su u toku 2015. godine sprovedena dva javna konkursa za podršku proizvodnji medijskog sadržaja, koji ukupno vrede 7.753.000,00 dinara – prvi konkurs vredeo je 5.153.000,00 dinara, a drugi 2.600.000,00 dinara.

Prvim konkursom podržani su projekti 6 privatnih medija, dok Radio-televizija Kruševac (RTK), tada javno preduzeće, nije imala pravo učešća. Na drugom konkursu, nakon završetka privatizacije, RTK dobija 2,1 milion dinara od ukupno 2,6 miliona dinara koliko je vredeo ceo konkurs. Na drugom konkursu, osim RTK još tri medija su dobila novac za projekte, ali se odobrena sredstva kreću u rasponu od 100.000,00 do 300.000,00 dinara.

Prvi konkurs, naziv nosioca projekta	Suma (dinari)	Drugi konkurs, naziv nosioca projekta	Suma (dinari)
RTV Rubin doo, Kruševac	360.000,00	RTV Belle Amie	100.000,00
Agencija Kanal 12-037, Kruševac	1.500.000,00	Centar za istraživačko novinarstvo Kruševac	100.000,00
Albos doo, Kruševac	1.500.000,00	Albos doo, Kruševac	300.000,00
ADD Production doo, Kruševac	1.503.000,00	JP Radio televizija Kruševac	2.100.000,00
UG Lastavica, Kruševac	170.000,00		
Zen media, Kruševac	120.000,00		

Tabela 1. Rešenja o raspodeli novca, po pojedinačnim konkursima

Ipak, i navedene sume višestruko su manje u odnosu na ono što je grad Kruševac izdvajao pre privatizacije i pre uspostavljanja novog budžetskog modela sufinansiranja, kako pokazuju podaci BIRNa, dostupni na sajtu javno.rs¹. Grad je u periodu od 2011-2014. godine izdvajao između 31 i 45 miliona dinara, od čega je skoro 90% odlazilo na subvencije javnom preduzeću (subvencije RTK se u ovom periodu kreću između 30 i 40 miliona dinara).

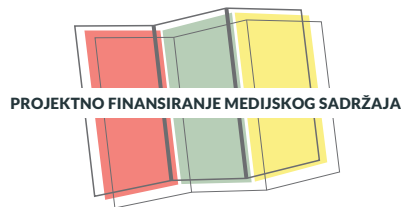
2011 – 31.934.369,74 dinara

2012 – 41.395.658,14 dinara

2013 – 45.677.155,31 dinara

2014 – 36.679.200,00 dinara

1. [javno.rs, http://javno.rs/baza-podataka/javni-novac-i-mediji/](http://javno.rs/baza-podataka/javni-novac-i-mediji/)

Grad Kruševac je, u periodu pre primene novog medijskog zakonodavstva, samo jednom raspisao javni konkurs i to 2012. godine na 200.000,00 dinara na ime „brendiranja kulturno-umetničkog nasleđa kruševačkog okruga“, pokazuju podaci BIRNa².

Javni konkurs raspisan u 2015. godini, prvoj godini primene novog medijskog zakonodavstva i novog modela budžetskog finansiranja, imao je drugačiji pristup u odnosu na konkurs iz 2012. i bio je usklađen sa odbredbama Zakona o javnom informisanju i medijima. U tekstu javnog poziva (za oba konkursa) stoji da je se novcem grada podržava *“istinito, nepristrasno, pravovremeno i potpuno informisanje svih građana grada Kruševca; informisanje osoba sa invaliditetom i drugih manjinskih grupa; podršku proizvodnji medijskih sadržaja u cilju zaštite i razvoja ljudskih prava i demokratije, unapređivanja pravne i socijalne države, slobodnog razvoja ličnosti i zaštite dece i mladih, razvoja kulturnog i umetničkog stvaralaštva, razvoja obrazovanja, uključujući i medijsku pismenost kao deo obrazovnog sistema, razvoja nauke, razvoja sporta i fizičke kulture i zaštite životne sredine i zdravlja ljudi”*.

---

2. Ibidem

ANALIZA SADRŽAJA

Ovom analizom obuhvaćeno je 5 projekata, podržanih u dva projektna ciklusa. Projekti su odabrani na osnovu toga što plasiraju sadržaj na različitim komunikacijskim platformama (radio, TV, štampa, nezavisna produkcija) i ujedno su najveći korisnici sredstava, po tipu medija.

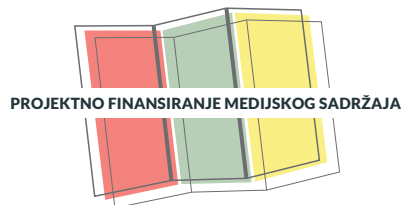
Naziv medija	Naziv projekta
Život bez predrasuda i arhitektonskih barijera	ADD Production
Mapiranje mesnih zajednica u gradu Kruševcu	Albos doo, Novine GRAD
Zdrav život i sportska igra, jedina i pre svega	Sportska televizija, UG Lastavica
Stop vršnjačkom nasilju	RTV Kruševac
Graditeljska baština kao turistički potencijal Kruševca	RTV Rubin doo, Radio Rubin

Analizirano je ukupno 110 emisija/teksta koji su bili dostupni u gradskoj upravi Kruševca, po Zahtevu BIRNa za pristup informacijama od javnog značaja. Materijal koji je BIRN obradio deo je zvanične projektne dokumentacije.

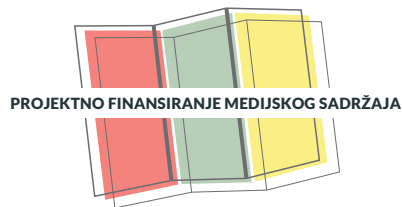
Glavni nalazi:

- Široko definisanim javnim interesom u javnom pozivu nije određen tematski okvir, lokalne specifičnosti niti prioritet konkursa, pa su svi uzorkovani projekti odgovorili opštem zahtevu i nameni konkursa.
- Konkursom su finansirani sadržaji namenjeni lokalnoj publici, a pomognut rad, pre svega lokalnih i regionalnih medija, tj. medija sa sedištem u Kruševcu.
- Analizirani projekti su zaokružene tematske i projektne celine, ni jedan uzorkovan medij nije pravdao novac celokupnom, redovnom produkcijom (kao što je bio slučaj u npr. Novom Sadu ili Kraljevu³), što odgovara suštini projektnog finansiranja.
- Sadržaj je tematski raznovrstan i tretira probleme lokalne zajednice i mesnih zajednica, ljudska prava kroz tretman osoba sa invaliditetom i vršnjačko nasilje, lokalni sport i kulturnu baštinu grada. Sve teme obuhvaćene su definicijom javnog interesa u Zakonu o javnom informisanju i medijima.

3. Prethodne izveštaje BIRNa videti na <http://birnsrbija.rs/wp-content/uploads/2016/07/Projektno-finansiranje-medija-Novi-Sad.pdf> i <http://birnsrbija.rs/wp-content/uploads/2016/06/Projektno-finansiranje-medija-Kraljevo.pdf>

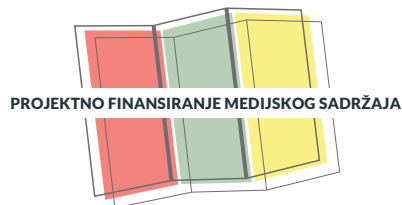

- Sadržajem preovlađuju informativni i analitički žanrovi, jedini beletristički žanr je projekat Radio Rubina koji se bavi kulturom. Sadržaj je plasiran kroz formate tv i radio priloga, dijaloške emisije na televiziji, TV vesti ili posebne stranice u štampanim medijima.
- Konkursom je finansiran sadržaj koji zadovoljava minimum kvaliteta u tehničkoj produkciji i vladanju formom (montaža i produkcijska obrada, kao i uredničke intervencije su minimalne ili ih nema). Ovakav sadržaj u krajnjoj instanci može da odbije slušaoc/gledaoce/čitaoc, a ujedno ne doprinosi njihovom pravu na kvalitetno informisanje.
- Profesionalizam novinara nije na zavidnom nivou, posebno u elektronskim medijima, a naročito u tretmanu tema koje se tiču ljudskih prava. Kako su ove teme navedene kao jedan od prioritenih u ostvarivanju javnog interesa, novinari bi trebalo da kroz naredne projektne cikluse unaprede ovaj segment informisanja.
- Analizirani sadržaj oslonjen je na institucionalne izvore ili stručnjake, najmanje na građane ili one čiji se problemi tretiraju (npr. mlade ili osobe sa invaliditetom). Drugačiji novinarski pristup, koji bi se u većoj meri oslanjao i direktno uključivao same građane, treba stimulisati kao posebnu vrednost konkursa.

PREPORUKE

- Lokalne samouprave bi trebalo da u samom javnom pozivu bliže definišu lokalno specifični javni interes u informisanju. Razvojni planovi i drugi strateški dokumenti mogu da budu dobra početna tačka u formulisanju interesa lokalne zajednice u informisanju.
- Lokalne samouprave treba da urade i finansijsku kontrolu potrošenog budžetskog novca, jer to doprinosi legitimnosti celokupnog procesa. Osim toga, lokalne samouprave mogu angažovati nezavisne stručne komisije koji bi mogle da urade nezavisnu kontrolu proizvedenog sadržaja. Bilo bi poželjno osigurati postojanje javno dostupnih informacija (izveštaja) o ostvarenom projektu i analize sadržaja kojim je projekat rezultirao.
- Projektno sufinansiranje, da bi bilo relevantno za lokalnu publiku i doprinelo lokalnom informisanju, mora da bude više oslonjeno na lokalnu zajednicu i građane, treba da podstiče njihovu neposrednu uključenost u planiranje i realizaciju programa, i više prepozna njihove potrebe.
- Projektima treba osnažiti novinarsku inicijativu, uključivanje ciljne publike u kreiranje sadržaja, uvođenje novina ili inovacije u sadržaju.
- Projekti su šansa medijima da unaprede i tehnički kvalitet plasiranog sadržaja. Sadržaj koji može da privuče ciljanu publiku može se smatrati relevantnim za unapređenje javnog informisanja.

INFORMACIJE O ISTRAŽIVANJU

BIRN Srbija sprovodi obimno istraživanje i analizu sadržaja programa i projekata koji su sprovedeni u toku 2015. godine u 10 opština/gradova u Srbiji, kao i projekata koji su podržani od strane Sekretarijata za kulturu i informisanje AP Vojvodine i Ministarstva kulture i informisanja.

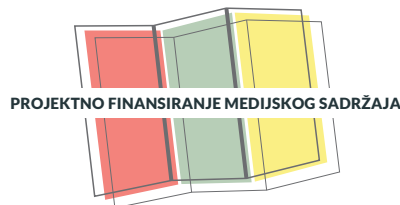
Uzorkom je obuhvaćeno 20% projekata kojima su dodeljene najveće sume novca, po svakom tipu medija. Analiza sadržaja sprovedena je na osnovu posebno razvijenog kodeksa koji ima 23 kategorije, među kojima su: naziv i tip medija, naziv projekta, prostorna/geografska pokrivenost, vrsta publike kojoj se sadržaj obraća, novinarske forme i žanrovi, kvalitet produkcije (vladanje žanrom i formom), tematski fokus, originalnost sadržaja, tretman teme, izvori, tehnički kvalitet produkcije, broj obrađenih jedinica.

Analizu sprovodi tim BIRN Srbije, u okviru projekta „Ispod radara: monitoring implementacije medijskih zakona“, koji podržava ambasada Kraljevine Holandije u Beogradu.

Projekat traje do oktobra 2016. godine, a BIRN će javnosti predstaviti i povremeno objavljivati 12 izveštaja o sprovođenju projekata i medijskih zakona.

Više informacija dostupno je na stranici BIRN Srbija <http://birnsrbija.rs/ispod-radara-monitoring-implementacije-projektne-finansiranja/>

INFORMACIJE O ANALIZIRANIM PROJEKTIMA

Rubin radio, Graditeljska baština kao turistički potencijal Kruševca

Poslata su **samo kratka predavljanja spomenika, odnosno „graditeljske baštine“ grada Kruševca**, koja su služila kao najava za emisije za koje u izveštaju piše da su realizovane. Ova kratka predavljanja, podsećanja na istorijat spomenika kulture su trajala oko minut, svaki.

Najave su lepo snimljene sa adekvatnom muzičkom pratnjom koja je učinila ovaj format prepoznatljivim na radijskom programu, ali u tome nema nikakvih izvora, niti se mogu smatrati novinarskim proizvodom, već promocijom grada i kulturne tekovine.

Iz dostupnog materijala se ne vidi kakve su bile emisije, i da li su emitovane.

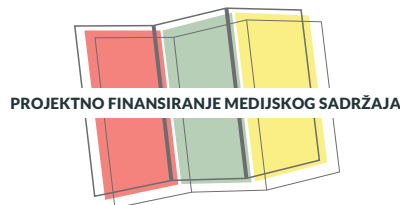
Sportska televizija (UG Lastavica), Zdrav život i sportska igra, jedina i pre svega

Pregledano je dva priloga, dva snimka utakmice i četiri dnevnik, koji su bili dostupni BIR-Nu. Primećeno je **prikriveno reklamiranje raznih sponzora** u prilogu o Ligi budućih šampiona, koja je takmičenje mladih u fudbalu, kao i obavezno prisustvo gradonačelnika u prilogu. Jedan snimak utakmice je bio bez voditelja, samo ton koji je uhvaćen na snimku, reč je o meču kadeta. Jedini trud je koji je televizija uložila u kreiranje programa je što su poslali kameru i kamermana.

Dnevnik **nema dnevnički format** i većina priloga se ne mogu smatrati vestima i izveštajima u pravom smislu. Na primer, „izveštaji“ sa utakmica su predugački i formalno se ne mogu opisati kao klasični, novinarski izveštaji, zato što **nema potpisanog novinara, nema forme TV izveštaja**, to su kao skraćeni prenosi utakmice, tj. prepričava se utakmica iz minuta u minut. Takvi prilozima traju po 7-8 min i duže. **Prilozi nikada nisu potpisani kao autorski**, pa nije jasno čiji se glas čuje u pozadini snimka.

Koriste se i snimci drugih televizija na isti način, na pr. Sport network. Pred kraj dnevnika autori obično naprave, odnosno preuzmu neku vrstu pregleda sportskih rezultata za tu nedelju sa tabelama sa brusonline.com, odnosno sa slikama tabela koje nisu prerađene nego su samo nalepljene na ekran kao slika, preuzeta sa interneta.

Izvori se pojavljuju veoma retko (pojavi se šef stručnog štaba lokalnog fudbalskog kluba), i tada su preneti **direktno sa KZŠ** (koja ne mora biti lokalna) i nisu prerađeni novinarski i montirani u prilog, nego jednostavno publikovani. Pred kraj dnevnika se o lokalnim sportskim događajima, ili događajima koji uključuju lokalne aktere (sportiste i sportske klubove) izveštava bez snimka, a priče se pokrivaju sa fotografijama, tj. nizanjem fotografija.

ADD Production, Život bez predrasuda i arhitektonskih barijera

Ovaj projekat je tematski zaokružena celina koja otvara dva ključna problema svakodnevnog života osoba sa invaliditetom – društvene i fizičke barijere. Projektom je predviđeno 12 emisija trajanja oko pola sata, a analizom su obuhvaćene sve emisije.

Žanrovski **dominira intervju**. Sagovornici su snimani u institucijama u kojima rade ili čije usluge koriste, dok je jedna snimana u porodičnoj kući. Ključni sagovornici su direktori lokalnih institucija socijalne zaštite ili centara za osobe sa invaliditetom. Sa njima najčešće nastupaju defektolozi, psiholozi čija je uloga da daju stručno mišljenje.

Osobe sa invaliditetom pojavljuju se četiri puta, dva puta kao ključni sagovornici, ostalo u sporednoj ulozi.

Kvalitet produkcije je glavni razlog veoma loše ocene. Emisije su neprijemčive za gledaoce. Zvuk je veoma lošeg kvaliteta što čini program teškim za praćenje. Kadrovi su jednostavni i **fali im urednička i produkcijska obrada**. U većini slučajeva snimatelj sa krupnog kadra zumira sagovornike što predstavlja jedini pokret kamerom u celoj emisiji. Nema pokrivanja, grafike, pa čak ni slika.

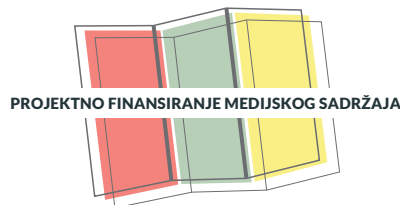
Profesionalizam novinara nije na zavidnom nivou. U nekoliko emisija primetno je da sagovornici čitaju odgovore sa papira ili unapred znaju pitanja. Novinarka ne razgovara, već postavlja unapred smišljena pitanja i preskače suštinske, životne teme o kojima sagovornici žele da razgovaraju i koje otvaraju. Emisija ima sažaljiv ton, novinarka se ne snalazi u razgovoru sa osobama sa invaliditetom koji su ključni sagovornici.

Ukupan utisak dodatno pogoršava **privid funkcionisanja institucija sistema** koje treba da brinu o osobama sa invaliditetom, a kroz program se često ističu da imaju odličnu saradnju sa gradskim vlastima. Gotovo pokorno direktori institucija zahvaljuju se lokalnim funkcionerima na donacijama i pozivaju ostale sugrađane da pomognu. Tako naizgled nepolitičke teme koje bi trebalo da istražuju društveni problem dobijaju politički karakter i afirmišu politike lokalne vlasti.

RTK, Stop vršnjačkom nasilju

Projekat „Stop vršnjačkom nasilju“ je RTK sproveo **koristeći različite formate**, ali se tom prilikom nesrazmerno mnogo oslonio na druge aktore koji su organizovali događaje i aktivnosti na temu, a takođe se puno sadržaja „recikliralo“ odnosno prilagođavalo i ponovo emitovalo na mediju.

Na primer, snimljena je čitava konferencija za štampu, organizovana u UNS-u, na kojoj su predstavljeni rezultati velikog istraživanja koje je IPSOS sproveo za Unicef o mladima i digitalnim medijima, što je poslato kao referentan materijal u nastavcima, na 4 snimka (skoro 2 sata) za projekat koji realizuje RTK. Takođe iskoristili su priliku da snime karavan „klikni bezbedno“ u organizaciji Ministarstva prosvete, kada su se pojavili kao izvori i deca, što inače nije čest slučaj. Preneli su opsežno i snimili nadugačko devojčice koje su na konkursu

koji je organizovala škola poslale najuspešnije radove na temu vršnjačkog nasilja. **Dakle, jedan deo njihovog projekta je sproveden zahvaljujući aktivnosti drugih aktera i vrlo je malo originalnog doprinosa** RTK temi.

Takođe, **veći deo priloga u dnevniku je nastao na osnovu drugih emisija**, gostovanja stručnjaka u njihovim drugim programima, kao i izveštaji o već pomenutim događajima. Samo u nekoliko priloga (2) se pojavljuje više od jednog izvora. Obično je to prilog sa jednim sagovornikom (školski psiholog, pedagog, medijator, socijalni radnik...) i uvodom novinara, a u najvećem broju priloga nema ili nije jasno iskazan povod za pravljenje priče (osim navođenja samog projekta RTK, ponekad). U nekoliko priloga se kao pokrivanje koristi snimak kompjuterskog ekrana, na kojem se smenjuje pretraga na temu vršnjačkog nasilja. Jedan prilog promovise njihov sajt, na kojem su ponovo okačeni svi materijali koji su već emitovani najmanje dva puta na RTV.

Posebne emisije se svode na dugotrajne razgovore na temu sa psihologom, direktorom škole, sociologom i tome slično, kompetentnim osobama, ali je to vrlo dugačko, neprijemčivo za TV format, sporo, nešto što mladi ne bi gledali.

Sve u svemu **angažman redakcije na ovom je minimalan**, a svakako je tema takva da bi neke od događaja pratili i bez projekta. Nikakav poseban doprinos u dubljem sagledavanju problema ne postoji, jednostavna deskripcija stanja.

Novine Grad (Albos Doo), Mapiranje mesnih zajednica u gradu Kruševcu

Analiza obuhvata 48 tekstova o komunalnim problemima mesnih zajednica u Kruševcu i predstavlja zaokruženu, projektnu celinu. Svi objavljeni tekstovi **žanrovski pripadaju analitici**. Pisani su u formi članka koji se bazira na intervjuima sa predsednicima mesnih zajednica. **U anterfileima su predstavljeni rezultati istraživanja o stavovima građana**. Tekstovi su objavljeni na jednoj strani, na kojoj je naznačen finansijer projekta – grad Kruševac.

U tekstovima **nije prisutan promotivan tom**, teži se predstavljanju svakodnevnih, životnih problema stanovnika najrazličitijih predela – udaljenih ruralnih i centralnih urbanih. Tekstovima **nedostaju sagovornici-eksperti koji bi sa pozicije struke predstavili najbolja rešenja** (npr. saobraćajni, građevinski inženjeri, imajući u vidu da je većina problema komunalnog tipa). Takođe, nedostaje novinarski pristup i dublje istraživanje kojim bi se odgovorilo zašto pojedina naselja čekaju na asfaltiranje ulica više od 20 godina, ali i ko za to snosi odgovornost.

Projekat je pametno osmišljen i njime su predviđene realne aktivnosti, koje su do kraja projektnog ciklusa sprovedene. Tekstovi su zanimljivi, **profesionalni standardi su na korektnom nivou**, što se odrazilo na kvalitet sadržaja. Iz teksta se vidi da je novinar bio na licu mesta, razgovarao sa meštanima, a sve tekstove prate autorske fotografije.